

Územní organizace obchodního podnikání a maloobchodní sítě

*Cíl přednášky je pochopit
souvislost mezi
charakterem sídelní
soustavy a územním
uspořádáním
maloobchodní sítě*

Halina Starzyczná
Garant předmětu

Územní organizace obchodního podnikání a maloobchodní sít'

Struktura přednášky

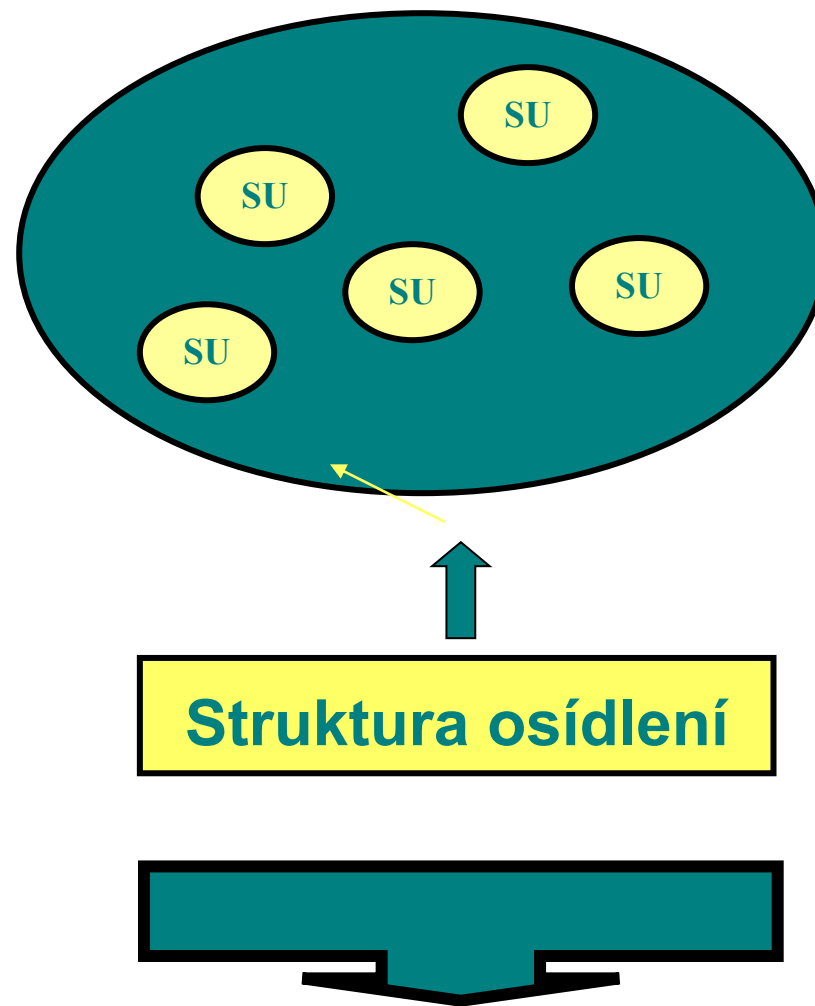
Soustava osídlení -
obecné vymezení
Česká sídelní soustava
Prostorové faktory
ekonomických aktivit

Soustava osídlení a její vymezení

SÚ - sídelní útvar, každé místo na zemi, na kterém je obytné zařízení vyznačující se konkrétní dělbou práce.

Síť sídelních útvarů je výsledkem prostorového rozložení obyvatelstva.
- město, městys, vesnice...

Podmínky obchodního podnikání
Rozvoj MOS

Soustava osídlení – vlivy na ni působící

**Struktura
osídlení**

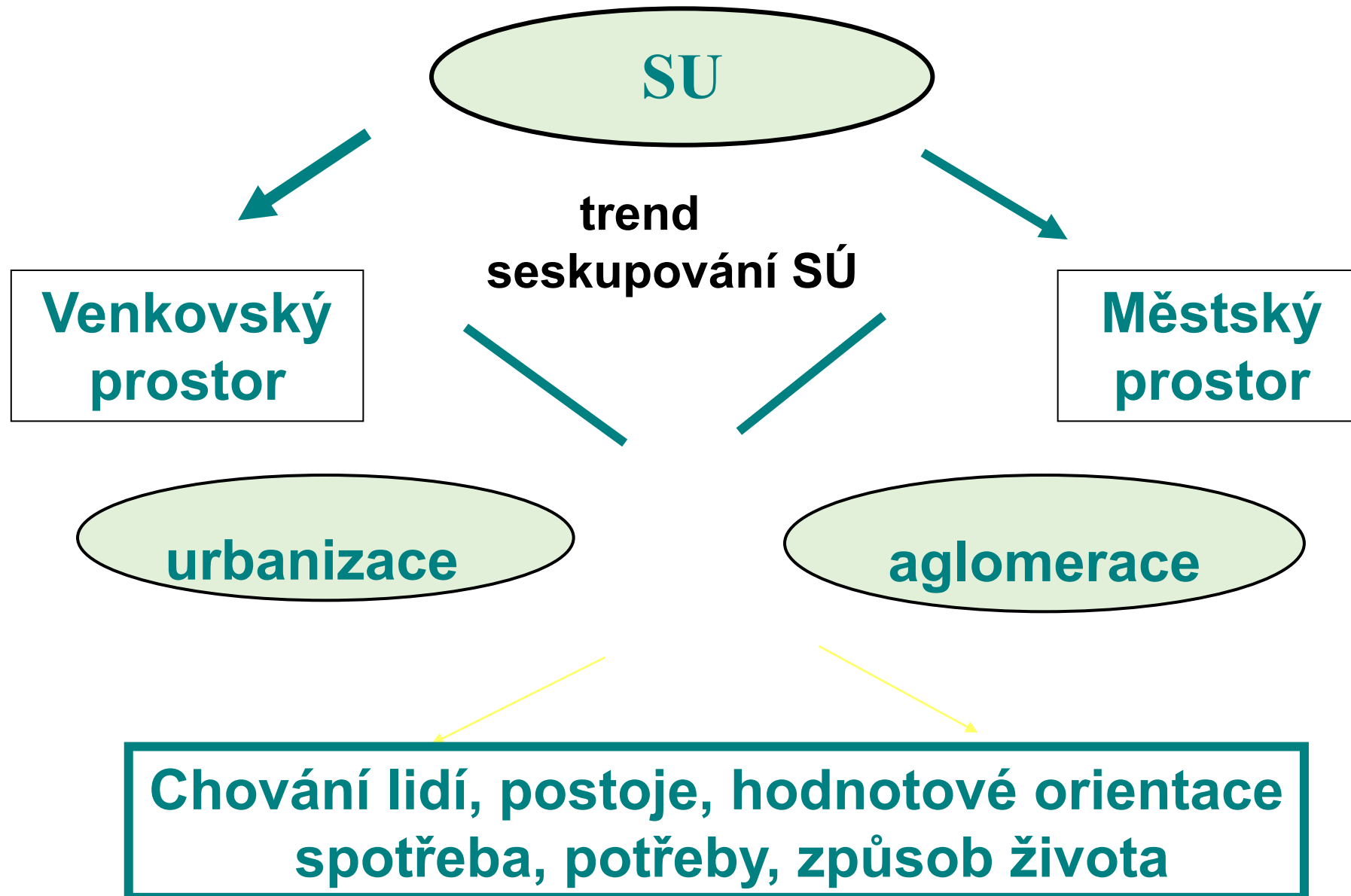
**Dynamické
vlivy**

Statické vlivy

rozvoj VS - průmyslová
revoluce
ekonomie existence
růst průmyslových center
příznivé podmínky života
koncentrace obyvatel

příznivé podmínky
života – geografie a
klíma
koncentrace
obyvatel

Struktura osídlení – seskupování sídelních útvarů

Venkovský a městský prostor jako prostor pro podnikání

Venkovský prostor zajišťuje bydlení cca pro 1/3 až 2/3 obyvatel země a rekreaci téměř pro všechny. Organizuje se zde zemědělská výroba, těžba nerostů, průmyslová výroby i dálková doprava. Maloobchod zde zajišťuje uspokojování základních potřeb obyvatelstva, případně podporu rekreaci.

Městský prostor zajišťuje především hospodářskou, kulturně společenskou a politicko-správní funkci. Tyto aktivity přitahují koupěschopnou poptávku.

Urbanizace (U)

U - mnohostranný sociálně-ekonomický a geografický proces směřující k růstu měst

- zvětšování podílu osob žijících ve městech a migraci obyvatelstva z venkova do měst
- urbanizace má vliv na spotřebu, což musí zajímat obchodníky.

https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=57099

Suburbanizace - vznikají plochy zastavěné rodinnými domy či bytovými komplexy (tzv. *satelitní městečka*), nákupními středisky a centry či průmyslovými objekty (nejčastěji *průmyslové zóny*).

Aglomerace (A)

A – seskupení vzájemně blízkých sídel, jedno dominuje, město se svým okolím (předměstí, satelitní města) nebo srovnatelně velkých měst (konurbace-souměstí).

Mají většinou společnou hromadnou dopravu, provázanou ekonomiku, společnou administrativu...

Aglomerace

Aglomerace vytvářejí monocentrické a polycentrické systémy osídlení.

Monocentrický systém - výrazné centrum v území založené na průmyslovém potenciálu a jeho obslužné funkci. Mnoho lidí zde dojíždí za prací a jinými záležitostmi, je zde hustá dopravní síť a projevuje se výrazná nadřazenost nad ostatními sídelními útvary.

Polycentrický systém vzniká integrací několika sídelních útvarů (konurbace spojených silnými vzájemnými funkčními vazbami, energetickými a dopravními systémy, občanskou vybaveností atd.

Aglomerace - praxe

ČR

Neexistují přesně stanovená pravidla a kritéria pro jejich vymezení. Vznikají na základě vyhlášek příslušných orgánů veřejné správy (např. Ministerstvo ŽP, Ministerstvo pro místní rozvoj), ochrana ovzduší, hluku:

Největší aglomerace:

Pražská aglomerace

Brněnská aglomerace

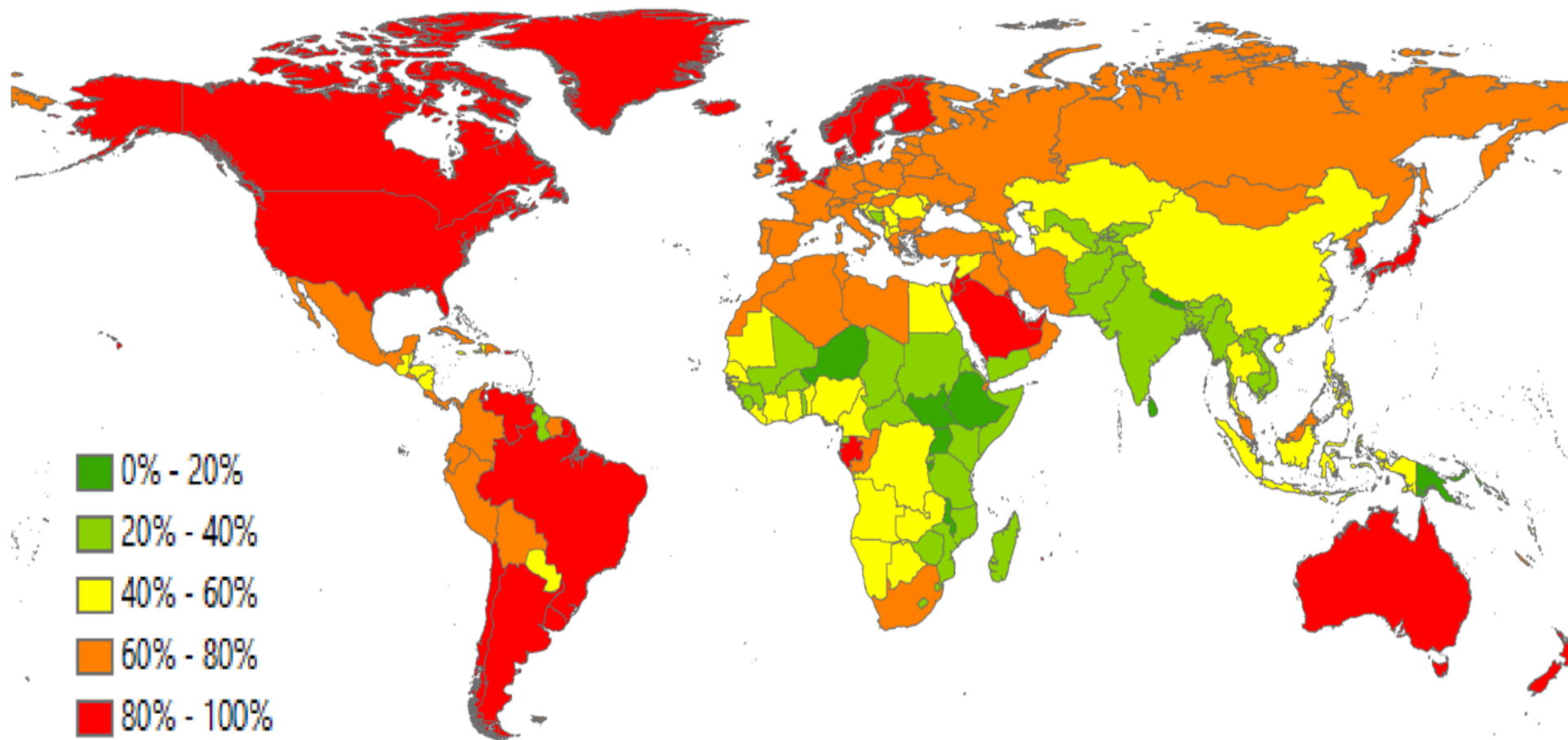
Ostravská aglomerace

Existují i další, např. Plzeň, Olomouc a další.

<http://multimediaexpo.cz/mecz/index.php/Aglomerace>

V Evropě jsou často aglomerace kolem důlních měst (Katovice) nebo měst kolem průmyslových center, jako jsou Porýní, Londýn, Liverpool...

Urbanizace ve světě

Nejvíce urbanizované země v Evropě - **praxe**

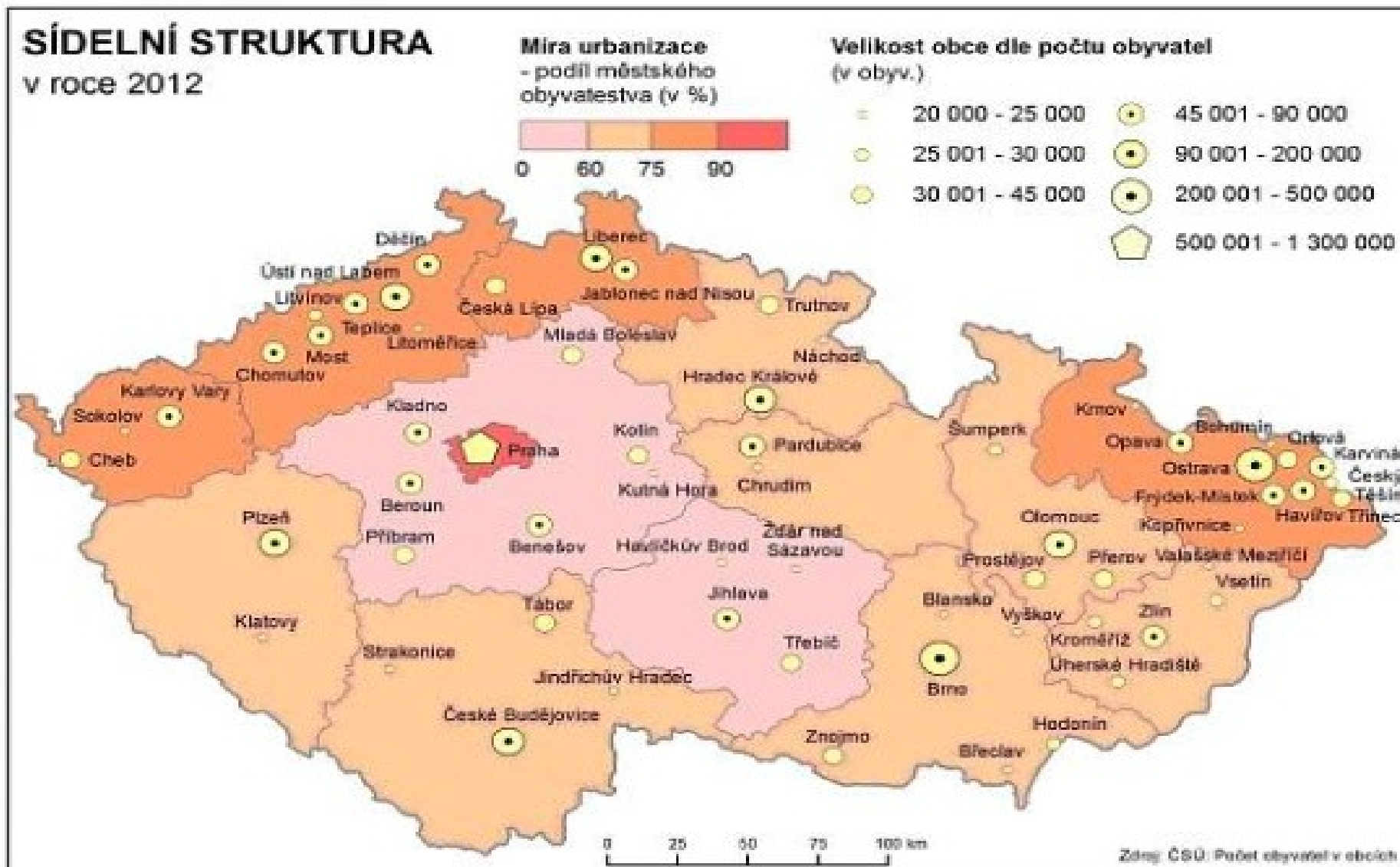

Země	Míra urbanizace
Belgie	97,5
Malta	95,0
Dánsko	87,1
Francie	86,3
Lucembursko	85,6
Švédsko	85,4
Finsko	86,8
Nizozemí	83,5
Spojené království	79.8

<http://docplayer.cz/40556720-Vyvoj-urbanizace-ve-svete-a-soucasne-postmoderni-mesto.html>

Zdroj: [World Bank, 2014]

Urbanizace v ČR – míra v % (2012)

https://www.obrazky.cz/?q=urbanizace%20v%20%C4%8Dr&fulltext&mm=2#utm_content=obrazky&utm_term=urbanizace%20v%20%C4%8Dr&utm_medium=hint&utm_source=search.seznam.cz&id=7cbf74c98a8cb25b

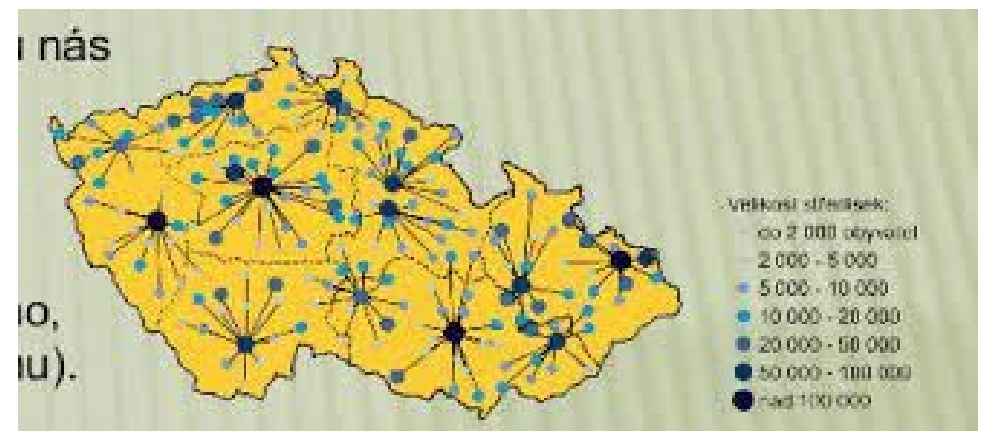
Prostorové faktory rozmístění ekonomických aktivit

Cíl podnikání – dosažení odpovídajících hospodářských výsledků s adekvátními zdroji, a to jak lidskými, tak materiálními a technologickými.

Tohoto cíle je možné dosáhnout za přispění správné lokalizace provozoven (maloobchodní sítě, výrobní podniky...).

Místo řeší i jeden ze základních marketingových nástrojů

- první lokalizační studie se týkaly zemědělství (von Thünen) a lokalizace průmyslu (Weber).
- historicky nejvýznamnější lokalizační teorií služeb je **teorie centrálních míst**, kterou vytvořil W. Christaller. Tato teorie vysvětluje lokalizaci služeb na základě velikosti sídla.

Prostorové faktory rozmístění ekonomických aktivit

**Přírodní podmínky,
Životní prostředí**

Výroba, doprava, cestovní ruch

Dopravní podmínky

Oběh zboží, logistika

Pracovní síly

**Zdroje, náklady na PS, úroveň
PS**

Základní fondy

Stavby, budovy

Prostorové faktory rozmístění ekonomických aktivit

**Technická
infrastruktura**

**Voda, kanalizace, zdroje el.
energie, telekomunikace...**

Věda a výzkum

**Možnosti spolupráce, VŠ,
technologické parky...**

**Demografická
struktura obyvatelstva**

ŽÚ, příjmy, úroveň spotřeby

Ceny pozemků

**Tržní ocenění místa
lokalizace**

Česká sídelní soustava – princip spádovosti a střediskovosti

Na vývoj české sídelní soustavy měly vliv dva principy, a to princip spádovosti a princip střediskovosti.

Princip spádovosti byl založen na soustředování podnikatelských aktivit a jiných lidských aktivit do příznivě položených sídel - středisek. Oba dva principy tedy spolu úzce souvisely.

Spádovost má určitou hierarchii a stupně, která vtiskne danému sídelnímu útvaru konkrétní obslužnou funkci občanské vybavenosti jako součást sociální vybavenosti měst.

Česká sídelní soustava – princip spádovosti a střediskovosti

Hierarchie spádovosti

Stupeň spádovosti	Charakter sídelního útvaru- daný jeho obslužnými funkcemi
1. stupeň	Malá města, větší vesnice
2. stupeň	Města okresní (bývalá)
3. stupeň	Města krajská

Případová studie ke střediskové soustavě osídlení

Vývoj střediskové soustavy osídlení v ČR

Charakter osídlení		
Středisko oblastního významu	3. stupeň	Praha, Brno, Ostrava....
Středisko obvodního významu	2. stupeň	Kladno, Opava, Karviná...
Středisko místního významu	1. stupeň	Orlová, Stonava...
Nestředisková sídla trvalého významu		Plní vybrané funkce, např. výrobní, zemědělskou, ubytovací, rekreační apod.
Nestředisková sídla ostatní		Např. několik domů v lokalitě

Dnes rozlišujeme 3 kategorie obcí, které dělíme na obce s „běžnými“ obecními úřady (obce „I“), obce s pověřenými obecními úřady (obce „II“) a obce s rozšířenou působností (obce „III“).³

Jak definujeme maloobchodní síť?

Maloobchodní síť definujeme jako uspořádaný soubor (systém) prvků - jednotek, mezi nimiž existují vzájemné vazby ovlivňované na jedné straně rozdílným sortimentem, na straně druhé sortimentem příbuzným. Tyto vzájemné vazby mohou mít povahu koordinace nebo konkurence

Městská a venkovská maloobchodní síť

Městská maloobchodní síť:

- nabízí **veškerý obchodní sortiment** v relativně krátkých docházkových vzdálenostech, které umožňují přesuny zákazníků mezi prodejny.
- potýká se s **výraznější konkurencí** a má velmi koncentrovanou poptávku
- specifické postavení mají v osídlení **nákupní centra**, která navazují na městskou maloobchodní síť, ale de facto fungují mimo sídelní útvary.

Venkovská maloobchodní síť:

- realizuje pouze **část tržní spotřeby** obyvatelstva díky spádovosti do měst
- má **méně koncentrovanou poptávku**, což je dáno nízkou hustotou osídlení venkovského prostoru
- a **vyšší oběhové náklady** ve srovnání s městskou sítí.

Hlediska členění maloobchodní sítě

Působení v místě	⇒	základní a doplňková
Druh stanoviště	⇒	stacionární a ambulantní
Typ osídlení	⇒	městská a venkovská, nákupní centra mimo sídelní útvary
Typ (druh) MOJ	⇒	sít' OD, velkoprodejen, tržnic, automatů...

Co je to základní (stálá) a doplňková MOS?

Základní maloobchodní síť

- je v provozu po celý rok, funguje pravidelně a má konstantní akční rádius v území (někdy označované v některých publikacích jako kamenné prodejny).

Doplňková maloobchodní síť

- je vytvářena jednotkami, které jsou používány pro nabídku při krátkodobém a místním zvýšení poptávky (např. v rekreačních oblastech nebo při různých masových akcích kulturního či sportovního charakteru).

Stacionární maloobchodní síť má pevné stanoviště (základní neboli stálá).

Ambulantní maloobchodní síť má jednotky, jež své stanoviště mění (doplňková).

Hlediska členění maloobchodní sítě

Sortiment

potravinářský

nepotravinářský

smíšený

plnosortimentní
širokosortimentní
specializovaná
úzce
specializovaná

Vývojové tendence v maloobchodní síti (MOS):

V průběhu vývoje maloobchodu a životního cyklu maloobchodních jednotek se ustálila dělba činností mezi širokosortimentními jednotkami a specializovanými prodejny.

Dělba činností (vede ke specializaci)

Trendy:

Obchod v obchodě, zastarávání MOS, diskont.

Základní přístupy ke specializaci

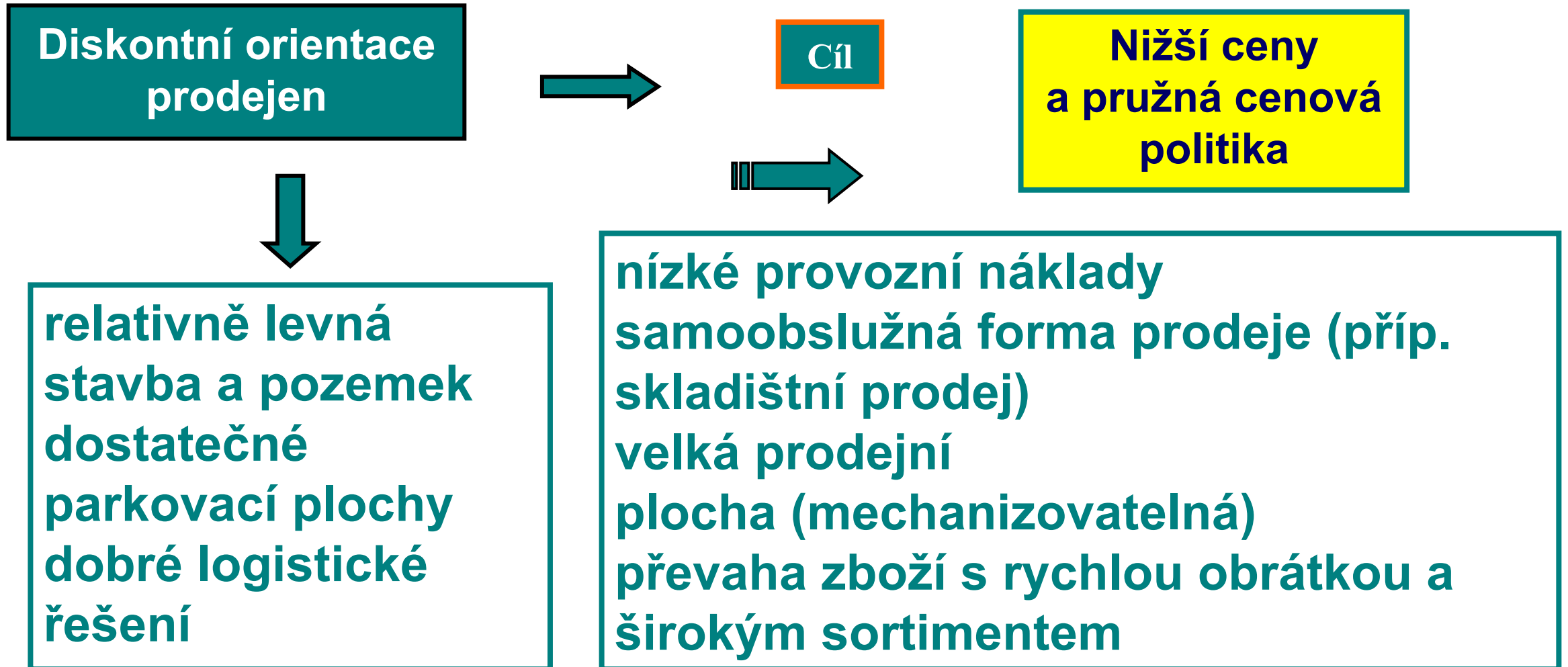

širokosortimentní
a plnosortimentní prodejny
masová spotřeba
jádro MOS (majorita)
menší výkyvy v poptávce
rychlá obrátka
náročnější technologie
úspora živé práce

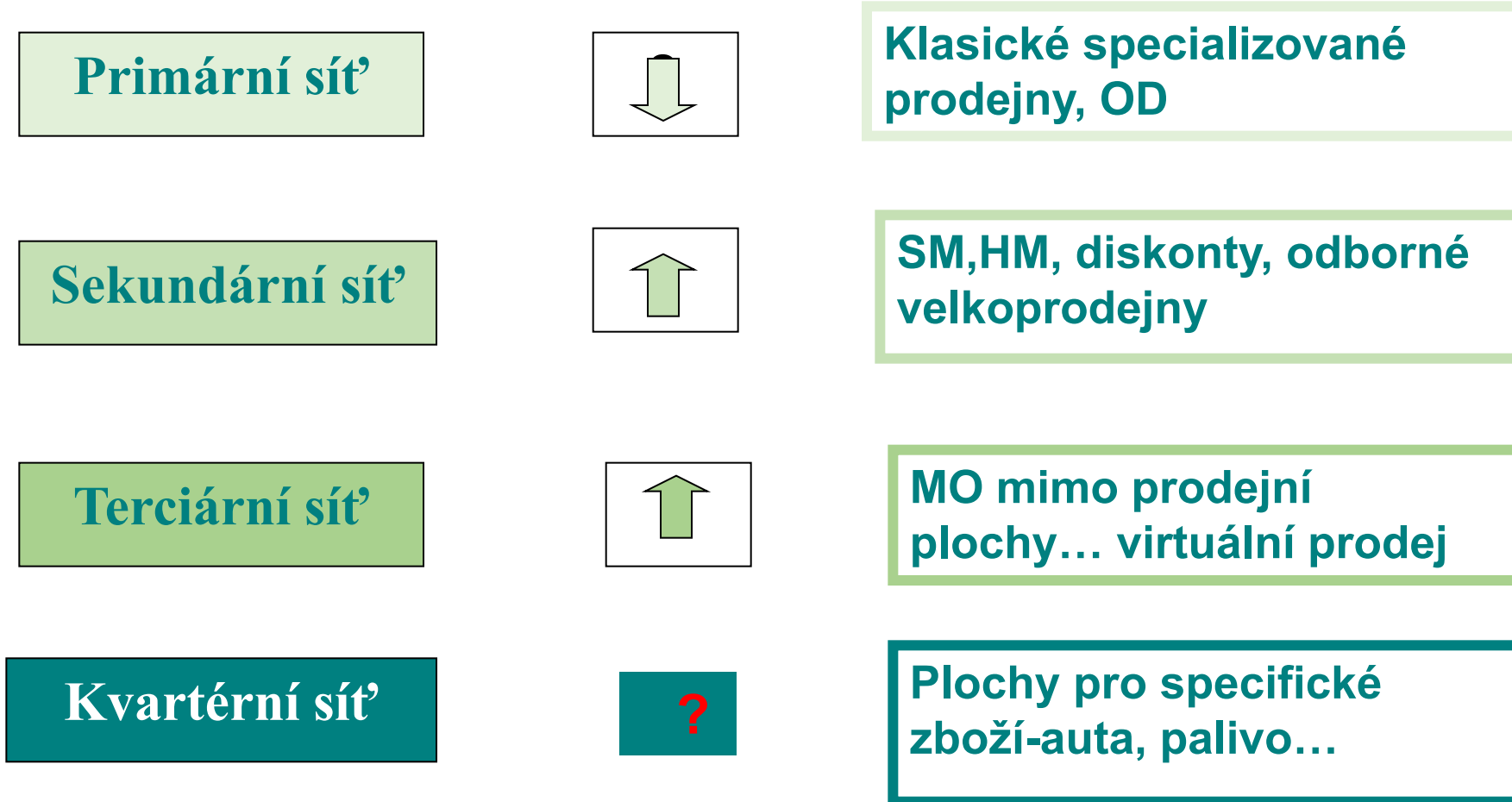
specializované prodejny
občasná spotřeba
minoritní část MOS
vliv sezónnosti a módnosti
pomalejší obrátka
náročnější atmosféra
vyšší odbornost personálu

Diskontní orientace prodejen (LIDL, ALDI)

Směr vývoje maloobchodní sítě dle německého ekonoma (Tietze):

Trend maloobchodu. **Vlastní studie katedry**

Komparace strukturálních změn ve vývoji MOS v ČR a SR do roku 2003 s prognózou Tietze (studie, vzorek TOP 50)

Sektor MOS	ČR	SR
Primární	klesaly podíly klasických PP	rostly podíly klasických PP
	klesaly podíly OD	klesaly podíly OD
Sekundární	klesaly podíly menších samoobsluh	mírně klesaly podíly menších samoobsluh
	rostly podíly HM	rostly podíly HM
	rostly podíly diskontů	klesaly podíly diskontů
	mírně klesaly podíly SM	rostly podíly SM

Shrnutí přednášky

- Soustava osídlení, struktura osídlení, regionální struktury, dynamické a statické faktory osídlení
- Městský prostor a venkovský prostor
- Urbanizace, aglomerace
- Česká sídelní soustava, princip střediskovosti a spádovosti
- Obecné faktory rozmístění ekonomických aktivit a jejich aplikace na maloobchod
- Maloobchodní síť, definice a její členění
- Základní přístupy ke specializaci
- Diskontní orientace, shop in shop, zastarávání MOS